

תקציר הרצאה מס. 14
בסדרת "פריז כמרכז המודרניזם"
שנת הלימודים 2020-2021
כל הזכויות שמורות לד"ר גילית איבגי

סזאן – האמן וההר

סזאן Paul Cézanne, 1839-1906 האבא הגדול של האמנות המודרנית אשר פרחו בפריז בתחילת המאה ה-20 ושל עיסוק בשאלות פנים אמנותיות ופנים קומפוזיציוניות.

יליד אקס-אן-פרובאנס Aix-en-Provence בדרום צרפת. בשנת 1852, בהיותו בן 13 התיידד בבית הספר עם אמיל זולא. השניים, בעלי נטיות אינטלקטואליות ויצירתיות, עודדו זה את זה לחלום על קריירה אמנותית. אביו של סזאן, מייסד הבנק המקומי, התנגד לכך. בשנת 1859 קנה האב אחוזה בקרבת אקס, בה התנסה סזאן כעבור עשר שנים בציור פרסקו. בשנת 1861, נעתר האב לבנו ושלח אותו לפריז. לאחר מספר כישלונות חזר סזאן הביתה, אך שב לפריז בשנת 1862.

ציורים מוקדמים, החל משנת 1862

סזאן, בעל הידע בספרות קלאסית, היה בנעוריו בעל טעם רומנטיציסטי. הוא העריך והעתיק ציורים של דלקרואה ושל קורבה (Delacroix, Courbet), וצייר ציורים כהים, אלימים ודרמטיים. יתכן שהיה זה ביטוי של ממד דכאוני באישיותו. ניתן לעקוב אחר ציורי סזאן כאן:

List of paintings by Paul Cézanne:

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_paintings_by_Paul_C%C3%A9zanne

מעניינת הנטייה לציורי אורגיות ברוח דיוניסית – רומנטיציסטית, מוטיב שיעבור עם השנים תהליך עידון וסובלימציה ויהפוך למוטיב המתרחצים ובעיקר המתרחצות הארכיטיפיות.

דוגמנית ומאהבת

בשנת 1869, בהיותו בן 30, מתאהב סזאן בדוגמנית שלו, אשר תהפוך לאם ילדו בשנת 1872. בסופו של דבר יישא אותה לאשה (בשלב בה סר חינה בעיניו) למען התדמית החברתית של בנו. סזאן הסתיר את דבר קיומה וקיום הבן מאביו. שמה של האשה הורטנס פיקה Marie-Hortense Fiquet:

https://en.wikipedia.org/wiki/Marie-Hortense_Fiquet

החברים האימפרסיוניסטים לעתיד לבוא

כבר בשנת 1862 התוודע סזאן הצעיר לפיסארו, מאנה, דגה, מונה, רנואר וסיסלי. פיסארו הפך חבר קרוב וחשוב אישית ואמנותית, וגם רנואר ומונה העריכו את סזאן בשנים הרבות והקשות בהן נחל אכזבות. כן נמשכה הידידות המפירה בין סזאן ובין זולא, עד המשבר הקשה ביחסיהם בשנת 1886.

פול אלקסיס קורא לאמיל זולא, 1869-1870:

<https://www.paul-cezanne.org/Paul-Alexis-Reading-To-Zola.html>

(גם באתר זה ניתן לראות את כל יצירות סזאן).

אלקסיס היה סופר, מחזאי, עיתונאי ולימים הביוגרף של זולא.

הציור הראשון של ההר

בשנת 1870 צייר סזאן לראשונה את ההר סינט ויקטואר - Montagne Sainte-Victoire:

https://en.wikipedia.org/wiki/Montagne_Sainte-Victoire

בנקודתו הגבוהה מגיע ההר לגובה 1,011 מ'. במשך חייו צייר סזאן את ההר עשרות פעמים. ההר הפך לסמל יציבות ועמידות, וסזאן נמשך אל המונומנטליות, הנפחיות והדרמטיות של ההר. הציור מציג פלטת צבעים חדשים אצל סזאן, בהירה, וכן מציג הציור את מעבר סזאן להתבוננות במציאות כנושא ליצירה.

<https://www.wikiart.org/en/paul-cezanne/the-railway-cutting-1870>

(באתר זה, כפי שצינתי בעבר, נוח לראות את היצירות, ואולם הצבעים אינם מדויקים).

אובר סור וואז וד"ר גאשה

ד"ר גאשה, Paul-Ferdinand Gachet, 1828-1909 היה רופא צרפתי אשר תמך באמנים האימפרסיוניסטים, וזכור הקשר שלו עם ואן גוך. גם סזאן זכה להערכתו ותמיכתו של גאשה. בכפר (או בעיירה) Auvers-sur-Oise ובסביבה היפה, צייר סזאן פעמים רבות, לעתים בחברת חברו פיסארו Pissaro. בשנת 1872, עם הולדת בנו של האמן, עברה המשפחה להתגורר באובר סור וואז. ציורי סזאן המשיכו להתבהר ולהתמתן מבחינת הנטייה לדרמטיות.

מראה של אובר, 1873: (סזאן מתחיל להיות סזאן...)

<https://www.wikiart.org/en/paul-cezanne/view-of-auvers-1873>

וכן:

<https://www.artic.edu/artworks/14556/auvers-panoramic-view>

וכן:

https://en.wikipedia.org/wiki/View_of_Auvers-sur-Oise#/media/File:View_of_Auvers-sur-Oise_Paul_Cezanne.png

מפגש עם טנגי, 1873

באמצעות פיסארו נפגש סזאן עם אספן האמנות וסוחר חומרי הציור טנגי Julien Tanguy. טנגי החל לתמוך בסזאן, שחררו מדאגה לחומרי ציור, ובביתו פגש סזאן את ואן גוך.

התערוכה האימפרסיוניסטית הראשונה, 1874

סזאן היה אחד הבודדים שהצליח למכור תמונה אשר הציג בתערוכה!

<https://www.paulcezanne.org/the-house-of-hanged-man.jsp>

סזאן עונה למאנה

עשור לאחר השערוריות שגרמו ציורי מאנה "הארוחה על הדשא" ו"אולימפיה" (ראו פירוט בתקציר ההרצאה על מאנה), יצר סזאן ציורים גוררי בוז ולעג משלו לאותן כותרות:

בין היצירות הללו:

<https://www.pubhist.com/w12122>

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paul_C%C3%A9zanne_-_Le_D%C3%A9jeuner_sur_l'herbe_\(Orangerie\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paul_C%C3%A9zanne_-_Le_D%C3%A9jeuner_sur_l'herbe_(Orangerie).jpg)

<http://www.cezannepaintings.org/modern-olympia>

לסזאן היתה חרדה מקרבה פיזית, הניכרת בתפקיד המתבונן מן הצד שהוא מתואר בו בציוריו.

בשנת 1877 השתתף סזאן (שוב) בתערוכה האימפרסיוניסטית וציוריו גררו תגובות קשות. יש לציין את השוני בין הציורים העוסקים בדמות האשה, והם דרמטיים, מיסתוריים ורוויי מתח (למשל "הפיתוי של אנתוני הקדוש" The Temptation of St. Anthony, 1887)

<https://www.paulcezanne.org/the-temptation-of-st-anthony.jsp>

ובין ציורי הנוף שוחרי ההרמוניה, למשל:

<https://www.pubhist.com/w15919>

ציורי טבע דומם

אחד המוטיבים החשובים ביצירת סזאן. מעקב אחר מוטיב זה ביצירתו מדגים את התפתחות הקומפוזיציה הבנויה לתלפיות, ואת התפתחות התיאור הפרספקטיבי האלטרנטיבי לשיטה האקדמית המסורתית.

להלן רשימת ותמונות כל ציורי הטבע הדומם של סזאן, 142 במספר!

Still life paintings by Paul Cézanne

[https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Still life paintings by Paul C%C3%A9zanne](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Still_life_paintings_by_Paul_C%C3%A9zanne)

ראו את הסרטונים המצויים כאן:

<https://www.nga.gov/education/teachers/lessons-activities/sense-of-place-france/cezanne.html>

<https://www.khanacademy.org/humanities/becoming-modern/avant-garde-france/post-impressionism/v/c-zanne-still-life-with-apples-1895-98-moma>

<https://www.youtube.com/watch?v=k0SrEiEcpRM>

<https://www.khanacademy.org/humanities/becoming-modern/avant-garde-france/post-impressionism/v/c-zanne-still-life-with-plaster-cupid-c-1895>

בקיטור הנ"ל שימו לב לסרטונים הנוספים העוסקים בסזאן.

בשנים 1858-1872 התגורר סזאן בפריז, אך הרבה לבקר באקס אן פרובאנס.

התקופה הקלאסית של סזאן 1876-1890

התקופה הבשלה של סזאן אשר גיבש את סגנונו הייחודי מתאפיינת בקומפוזיציות מהודקות ובהרמוניה צבעונית וצורנית. למשל:

<https://www.thermitage.org/Paul-Cezanne/Jas-de-Bouffan-the-Pool.html>

סזאן שאף להכניס סדר ושיטה לציור האימפרסיוניסטי, משאלה שהיא לכאורה אוקסימורון.

באמצע שנות ה-80 התרחשו מספר שינויים בחיי סזאן: בשנת 1886 התחתן עם הורטנז בנוכחות הוריו, וכעבור חצי שנה מת אביו והוריש לו רכוש רב

ואחוזתה. לעומת החדשות הטובות, זולא פרסם באותה שנה את הרומן "היצירה", המתאר צייר שלא הצליח לממש את הפוטנציאל שלו. סזאן היה בטוח שמדובר בו, וניתק באחת את קשריו עם זולא חברו הותיק. סזאן הלך והסתגר, שקוע בעולמו האמנותי, אבל שמר על קשריו עם פיסארו ומונה.

בשנת 1895 מתחילים הצרפתים לגלות ולהעריך את סזאן בזכות תערוכה שערך לו סוחר האמנות וולאר, Ambroise Vollard, 1866-1839. אמנים צעירים מתחילים לעלות אליו לרגל. סגנונו שוב משתנה (הדבר מדגים את תאוריית סגנון הנעורים, בגרות זקנה).

פיירו וארקין, 1888

ציור יוצא דופן ביצירת סזאן. בנו וחבר של הבן מדגמנים עבורו דמויות מן הקומדיה דל ארטה.

[https://fr.wikipedia.org/wiki/Mardi_Gras_\(C%C3%A9zanne\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Mardi_Gras_(C%C3%A9zanne))

<https://www.paulcezanne.org/pierrot-and-harlequin.jsp>

שחקני הקלפים

סדרה בת חמישה ציורים, עליה עבד סזאן זמן רב, תוך יצירת סקיצות רבות. הדמויות מונומנטליות, "נעולות" כל אחת מהן בתוך עולמה. כל ציור בסדרה הוא מניפסט בנוגע לפרספקטיבה בציורי סזאן. הסדרה משקפת את החזרה לדרום צרפת, ומזכירה במידה מסויימת את ציורי אורנן של קורבה. המצויירים הם אנשי מעמד הפועלים, למעשה עובדי החווה שירש סזאן.

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Card_Players

סרטונים:

<https://www.youtube.com/watch?v=x8FwNEnrcM8>

<https://www.sothebys.com/en/videos/paul-cezannes-the-card-players-a-masterpiece-once-held-for-ransom-musee-dorsay>

https://www.youtube.com/watch?v=2xEGbt_iA74

<https://news.artnet.com/opinion/we-spend-one-hour-looking-at-paul-cezannes-the-card-players-at-philadelphias-barnes-foundation-249176>

<https://www.youtube.com/watch?v=wXUKOXyEm6A>

פול, בנו של סזאן, החל לטפל במכירת יצירות אביו, תוך קבלת אחוזים מן התהליך.

סדרת ההר מגיעה לשיאה 1904-1906

סזאן תפס את ההר כסנסציה כבירה והתאמץ להגיע לתיאור מצויר בו הקומפוזיציה האמנותית הופכת את המונומנט הטבעי הכביר לנצחי בצויר מאורגן וכמו קלאסי. אחד ההישגים המרשימים בסדרה הוא הצויר: Lac d'Annecy

<https://www.wikiart.org/en/paul-cezanne/the-lac-d-annecy-1896>

דוגמאות לציורי ההר ניתן לראות כאן:

[https://en.wikipedia.org/wiki/Mont_Sainte-Victoire_\(C%C3%A9zanne\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Mont_Sainte-Victoire_(C%C3%A9zanne))

להלן מספר ציטוטים מתוך דברי סזאן, מתוך הספר "שער לאמנות המודרנית" מאת זיוה עמישי-מייזלש (בהוצאת מאגנס):

"הריח הכחול לגמרי של עצי האורן, שהוא חריף לאור השמש, צריך להתחתן עם הריח הירוק של הערבה המתרעננת שם מדי בוקר, עם ריח הסלעים, עם הבושם המרוחק של השיש של (הר) סנט ויקטואר..."

כפי שבודלר וזולא עשו על ידי העמדה פשוטה של מילים זו ליד זו שבישמה באופן מסתורי פיוט שלם או ביטוי שלם". (סזאן, שיחות עם גסקה, "שער לאמנות המודרנית", עמ' 460).

"אם אני עובר גבוה מדי או נמוך מדי, הכל נהרס. אסור שיהיה אפילו תפר אחד משוחרר מדי, חור אחד שדרכו יוכלו הרגש, האור, האמת לברוח. **אני מקדם... את כל הבד שלי בבת אחת, כיחידה...**

...אני ניגש עם אותו דחף, אותה אמונה, לכל מה שמתפזר... כל מה שאנו רואים, הלא הוא מתפזר, נעלם. הטבע תמיד נשאר בעינו, אבל מה שמתגלה לפנינו תמיד משתנה..."

האמנות צריכה לתת לנו את **הטעם של הנצחי**... " (כנ"ל עמ' 462-458).

המתרחצות הגדולות

בשנת 1905 מסיים סזאן את אחת הגרסאות הגדולות והחשובות של ציורי "מתרחצות". הצויר המודרניסטי (מבחינת הצורות, הפרספקטיבה ואופן הנחת הצבע) הוא מאוד רנסנסי מבחינת השקט, האיפוק ואיזון הקומפוזיציה. סזאן השיג את מבוקשו.

[https://en.wikipedia.org/wiki/The_Bathers_\(C%C3%A9zanne\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Bathers_(C%C3%A9zanne))

בשנת 1907, לאחר מות סזאן, נערכה לו תערוכה רטרוספקטיבית גדולה ב"סלון העצמאים" בה נכחו פיקאסו ומאטיס. סזאן הפך לאמן המשפיע ביותר על האמנות החדשה בפריז למשך שנים רבות. בתערוכה גם ביקר המשורר הגרמני רילקה, ובעקבותיה נכתב הספר אשר תורגם לעברית: "מכתבים על סזאן" (בהוצאת עם-עובד).

במידה ונחוצה הנגשת השמעה – נא לפנות למזכירות